



L'EDUCACIÓ FÍSICA I LA RENOVACIÓ PEDAGÒGICA

Marta Carranza Gil-Dolz, Llicenciada en Educació Física

1. Reflexions sobre l'estat d'opinió

El guany de posicions de l'Educació Física en el "ranking" de les matèries "importantes" a l'ensenyament obligatori és una evidència gratificant per a molts.

Hom parla del seu paper primordial en el desenvolupament, de la necessitat d'impartir la matèria amb mínim d'infraestructura; el Sr. Ministre Javier Solana, en exposar, davant el Ple del Congrés de Diputats, les línies generals de la política educativa i dels objectius de la seva gestió, va destacar, entre d'altres cinc punts, l'abocament intencional i pressupostari per a fer evolucionar l'Educació Física escolar. S'expressava amb les paraules següents: "... poner en marcha un plan para el fomento de la Educación Física y de la práctica deportiva en nuestros Centros Educativos..." i afegeix "... por ser la más profunda, por ser la de más futuro, por favorecer las expectativas de la práctica deportiva de más niños y jóvenes de ahora y del mañana, la acción fundamental será de extensión de la Educación Física y el deporte en el ámbito de la enseñanza.

El Plan de Extensión de la Educación Física y el deporte en los centros escolares pretende generalizar una educación física como elemento de la formación integral..."¹

Alhora, la febre olímpica viscuda a Catalunya, també ha fet despertar a molts, de la llarga letargia soferta envers el reconeixement de l'Educació Física com a una valuosa àrea curricular.

Però tot aquest rebombori no és suficient per a fer tangible una evolució real de l'Educació Física. Si més no, es tracta d'un primer pas que facilitarà el camí, però l'hem de recórrer tots els professionals de l'educació, avantguardats, això sí, pels especialistes de la matèria, cercant un ritme uníson amb la resta d'avenços pedagògics, alhora que una pertinença pròpia i un cos diferenciador i aglutinador.

La implicació de tots i del propi sistema educatiu és una base necessària i imprescindible.

1.2. Motricitat en el disseny curricular

Paral·lelament als canvis que s'estan produint quant a l'acceptació de l'Educació Física a l'escola, s'està gestant un profund canvi en l'acció pedagògica de les nostres escoles.

La reforma es dibuixa com un procés que agafa des dels canvis normatius fins a accions de programació i tensió gestora. Això fa que cap element que intervingui activament en el món educatiu pugui quedar al marge o mante-

nir una evolució aliena al que està succeint.

Dintre d'aquest procés es dibuixen com a rellevants les qüestions relacionades amb la formació del professorat —de la que es parlarà més endavant— i amb el currículum escolar —un dels pilars fonamentals de qualsevol avenç—. El currículum, segons Cèsar Coll,² és un esglaó que se situa entre la declaració de principis generals i la seva traducció operacional, entre la teoria educativa i la pràctica pedagògica, entre la planificació i l'acció i entre el que es prescriu i el que succeeix realment a l'aula.

És imprescindible, per aquest autor, que existeixi un model de disseny curricular unificat per a tot l'ensenyament obligatori, afavorint la coordinació i el diàleg pedagògic entre tots els professionals implicats; que s'arribi a que tots els curricula, fins a l'ensenyament secundari, responguin a uns mateixos principis bàsics i adoptin una mateixa estructura curricular.

L'Educació Física, —una de les àrees a les quals se li estan reconeixent els seus valors— ha de jugar en aquesta baralla sense perdre punt.

Ha de formar part, de manera genèrica, en el disseny curricular base i, un cop s'entra en cadascuna de les àrees curriculars, s'han de seleccionar objectius i continguts, s'han de definir les

diverses possibilitats sobre la manera d'ensenyar i d'avaluar. I tot això sense perdre de vista els elements que rebran i mediatitzaran tota aquesta acció pedagògica: els alumnes –amb l'anàlisi psicològica–, el medi –amb l'anàlisi socioantropològica i d'infraestructures– i el mateix professorat –amb l'anàlisi de la formació prèvia i permanent–.

L'Educació Física ha de seguir lluitant per a recuperar el lloc que li pertoca però també ha d'assumir i plantejar-se totes les reflexions pedagògiques que ocupen a les altres matèries.

Així doncs, la tasca a realitzar té una doble vessant. Per una banda anar avançant en sistematitzacions pròpies de la nostra matèria que comportin postes en comú, aprofundiment envers els continguts, etc., i, d'altra banda, integrar-se definitivament en tot el que esdevé en el marc pedagògic escolar. Per aquesta darrera tasca existeixen diferents aspectes sobre els que cal actuar. Dels que es consideren més importants i del que caldria o es podria fer és el que es tractarà en els següents punts.

3. La motivació: un avantatge necessari però no suficient

La motivació vers els aprenentatges escolars, la postura receptiva i activa dels alumnes cap a les propostes educatives, no acostuma a ser una constant en la major part de les àrees escolars.

Aquest fet es presenta com un greu problema per a molts professionals i sobretot pel desenvolupament dels alumnes.

Molts aprenentatges, en no estar secundats per la motivació, són assolits com aprenentatges repetitius que, segons Ausubel,³ no relacionen el que ja sap l'alumne amb el nou material d'aprenentatge.

La motivació, l'actitud favorable per a aprendre significativament, juga un

paper decisiu en l'aprenentatge escolar.⁴

L'Educació Física, partint d'aquesta tesi, té molt guanyat per a poder generar aprenentatges significatius. La motivació dels alumnes no ha figurat, precisament, a la llista de problemes a resoldre sinó, molt al contrari, sovint ha fet minimitzar o evitar conseqüències negatives d'altres problemàtiques. Per exemple, si ens posem a furgar en el passat de la nostra experiència com a escolars, podrem explicar alguna anècdota –aberrant– de les classes de “gimnàstica”, però també recordarem les terribles ganes que teníem cada setmana perquè arribés l'esperada hora de “gimnàstica”. Segur que existien les excepcions però no deixaven de ser això, excepcions.

La proposta que segueix a aquesta reflexió és clara des d'una perspectiva com la que es planteja actualment l'avantguarda de la pedagogia per a actuar de forma terminal: a partir del treball per projectes –que sorgeix de l'evolució de l'enfoc interdisciplinar–, és aconsellable i profitós considerar l'Educació Física per a superar problemes endèmics dels aprenentatges escolars.

Així doncs, a qui, com i quan haurem de motivar i sensibilitzar en la nostra àrea?

La resposta és simple de formular però molt complexa d'executar. El professorat ha de ser el nucli primordial on fer caure els esforços per a aconseguir la seva actitud receptiva. Les formes poden ser diverses però es destaca la necessitat d'una formació específica que sensibilitzi el professorat per tal de reconèixer les implicacions educatives de l'Educació Física i de crear més necessitats de formació per a desmitificar la inaccessibilitat d'aquesta matèria.

Per respondre al quan, no parlarem d'un futur sinó d'un present i un demà molt proper.

S'ha de començar ja, en cas que no s'hagi començat encara, a formar els

professionals de l'educació en el camp de la motricitat, i s'ha de tendir a integrar aquesta formació inicial –i a la llarga permanent– en l'horari lectiu del professorat.

Apropar la formació a la realitat i generar la seva necessitat global i grupal i no parcial i individual –doncs s'obtenen uns resultats més pobres i mancats d'aplicació real– seran els objectius que acompanyaran a aquest procés de formació.

4. L'organització dels centres, clau pel creixement de l'Educació Física

Un altre dels aspectes que pensem que determina la implantació definitiva de l'Educació Física als centres escolars és l'organització interna d'aquests centres pel que fa a la impartició d'aquesta matèria que ens ocupa.⁵

La coneguda figura de “l'especialista” a les escoles d'EGB fa temps que és en crisi. Els desavantatges d'aquest paper han superat amb escreix els pocs avantatges que comprenia.

La gran quantitat de cursos diversos que ha d'assumir, l'elevat nombre d'alumnes a seguir i a avaluar, la manca de professionals de la seva matèria per a programar i posar en comú i assumir la responsabilitat quant a material i instal·lacions són alguns dels entrebancs que fan que l'anomenat “especialista de gimnàstica” necessiti d'una organització interna alternativa per tal de poder treure'n un profit pedagògic de la seva intervenció escolar.

Tota aquesta problemàtica que l'envolta porta com a greu conseqüència l'allunyament progressiu del docent de la resta de professors de l'escola i del ritme quotidià d'aquesta i el separatment pedagògic entre la línia de l'escola i les “especialitats”.

Aquesta situació, però, tan sols es fa realitat en cas que existeixi aquest personatge, cosa que no s'acostuma a donar –malgrat que hi hagi casos– a l'es-

cola pública. En aquesta, el més corrent fins ara era que l'impartís el propi tutor sense cap coneixement específic, fet que, la major part dels casos, es transformava en una activitat sense objectius pedagògics ni estructuració sistemàtica. Es troben, paral·lelament, casos en què els professors es neguen –amparats per la llei– a impartir aquesta matèria per causa de l'edat o d'alguna malaltia.

Actualment, la radiografia de l'impartició de l'Educació Física a l'escola pública⁶ –sempre amb referència a estudis realitzats a la ciutat de Barcelona– ha variat sensiblement, no solament respecte a l'augment quantitatiu de les classes que s'imparteixen sinó a la millora de la qualitat d'aquestes hores.

Ha aparegut un nou personatge en el àmbit escolar. El professor d'EGB motivat per l'Educació Física, s'està formant específicament en aquesta matèria i està impartint l'Educació Física "d'una altra manera" (com diuen ells mateixos).

A mida que vagi augmentant aquest nou nucli de professionals s'haurà de tenir preparada la fórmula ideal per a aprofitar l'esforç de tots amb una estructura lògica i adaptada a la realitat escolar.

Així doncs ens trobem, per una banda, amb uns quants "especialistes" que busquen unes millors condicions de treball per a poder arribar lluny en la seva intervenció pedagògica i d'altra banda, un nucli de professors amb de-

sig i formació per a impartir Educació Física, però sense cap desig de convertir-se en especialistes, sinó pensant que volen combinar l'assumir l'Educació Física a un nivell o cicle i altres tasques escolars.

¿Quina serà la fórmula més acceptada per tots i, que a més aconsegueixi millors resultats qualitatius?

De respostes poden haver-ne moltes si es respon a enunciats que prioritzin d'altres aspectes com l'administratiu o la simplicitat i facilitat, però si el que es busca realment és la motivació del professorat i la integració efectiva de l'Educació Física en els afers educatius quotidians, sorgeix una possibilitat més encertada i amb més futur per a quallar en el procés que s'està vivint als centres escolars.

La proposta que es fa, a partir de l'actual estructura escolar però totalment amotllable a les estructures a implantar amb la reforma, basada en els criteris que s'han anat exposant al llarg d'aquest escrit, planteja l'existència d'un professor format en Educació Física, per cicle, que assumeixi, a més d'altres àrees, la impartició de l'Educació Física.

Així ens trobaríem, segons les unitats de cada escola, amb un petit grup de professionals a cada escola que assumirien les responsabilitats envers l'Educació Física d'una forma compartida i coordinada. El nombre d'hores a realitzar per cadascú variaria en cada cas però podria oscil·lar entre les 6 i les

12 aproximadament, sempre i quan es cobrissin totes les necessitats de l'escola.

Aquest plantejament, sens dubte, va acompanyat de la prèvia d'aconseguir una persona més per escola, la qual, amb un esforç organitzatiu del centre, hauria de repartir-se entre els diferents cicles.

En som molt conscients de les dificultats que comporta aquesta possibilitat expressa, però es proposa com una via per a començar a dirigir els esforços, com el final d'un procés el qual ja fa un temps ha començat la seva batalla.

Notas:

1. "Comparecencia del Excmo. Sr. Ministro de Educación y Ciencia en el Pleno del Congreso de los Diputados día 18 de octubre de 1988." Revista "Comunidad Escolar".
2. "Hacia la elaboración de un diseño curricular". Revista "Cuadernos de Pedagogía", nº 139, 1988.
3. AUSUBEL, D.P.: *Psicología Educativa. Un punto de vista cognoscitivo*. Ed. Trillas, México, 1976.
4. COLL, C.: *op. cit.*
5. Segons una de les hipòtesis de l'estudi no publicat que estan realitzant J. Bantulà, M. Carranza i Lidia Flaqué.
6. Estudi realitzat el gener del 88 per l'Ajuntament de Barcelona, Àrea d'Esports i Àrea d'Educació. No publicat.